

در هنگ نامہ تخصصی تاریخ ایران اسلامی
(اصطلاحات تشکیلاتی و اسنادی)

مؤلف:

عطیه سادات طباطبائی

انتشارات ایده نو

سازمان	طباطبایان، عطیه‌سادات، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور	Tabatabaeian, Adyyehsadat
نشر	فرهنگ‌نامه تخصصی تاریخ ایران اسلامی (اصطلاحات تشکیلاتی و اسنادی) / مؤلف عطیه‌سادات طباطبایان: ویراستار کتابون امیراحمدی.
مشخصات ظاهری	تهران: ایده نو، ۱۳۹۷.
شابک	۳۱۴ ص: ۱۷×۱۱ س.م.
وضعیت فهرست نویسی	۳۰۰۰۰۰ ر.ل. 978-600-6354-23-1
لغات	فهرست
لغات	ع.ع. به انگلیسی: (organizational and documental expressions).
لغات	کتابنامه.
لغات	اسلام - ایران - تاریخ - اصطلاحات و تعبیرها
لغات	Islam - History - Iran - Terminology
لغات	اسلام - تاریخ - اصطلاحات و تعبیرها
لغات	Islam - History - Terminology
لغات	BP15۴/۵۲.۴ ۱۳۹۷
لغات	۲۹۷/۹۱۶۲
لغات	۵۴۰۳۳۴
لغات	شماره کتابخانه: ۵

- نام کتاب: فرهنگ‌نامه تخصصی تاریخ ایران اسلامی (اصطلاحات تشکیلاتی و اسنادی)
- مؤلف: عطیه‌سادات طباطبایان
- ویراستار: کتابون امیراحمدی
- صفحه آرا: امیر کلینی
- ناشر: انتشارات ایده نو
- شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
- نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۷

تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه ۱۲، روز، سالک ۷

تلفن: ۶۶۴۱۴۴۱۵ نمبر: ۳۸ ۶۶۱۰۰۰۰

کدپستی: ۱۳۱۴۶۸۴۶۳۳ صندوق پستی: ۱۷۷۵-۱۴۵

info@newwideabook.com www.newwideabook.com

فهرست

صفحه	عنوان
۱۳	راهنمای تلفظ.....
۱۵	مقدمه.....
	اصطلاحات حکومت اسلامی (از ابتدای تأسیس حکومت حضرت محمد
۱۹	تا استقلال ایران از اعراب).....
۳۷	تشکیلات حکومتی طاهریان.....
۳۷	تشکیلات حکومتی سامانیان.....
۴۰	دستگاه ادارات دولت آل بویه.....
۴۲	تشکیلات حکومتی غزنویان.....
۴۸	تشکیلات حکومتی سلجوقیان.....
۵۴	تشکیلات حکومتی خوارزمشاهیان.....
۵۸	تشکیلات حکومتی ایلخانیان.....
۶۷	تشکیلات حکومتی تیموریان.....
۷۱	تشکیلات حکومتی قراقویونلو.....
۷۲	تشکیلات حکومتی آق قویونلو.....
۷۳	تشکیلات حکومتی صفویه.....
۹۹	تشکیلات حکومتی قاجار.....

تشکیلات حکومتی پهلوی	۱۱۴
منابع اصطلاحات تشکیلات ایران اسلامی	۱۲۲
مقالات	۱۲۷
ادبالات تخصصی اسناد	۱۲۹
انواع اسناد تاریخی	۱۲۹
اصطلاحات بیانی قلم و معاصر	۱۵۳
انواع اسناد دبانی دوره معاصر (اسناد اداری)	۱۵۵
منابع	۱۶۷
مجموعه مقالات	۱۷۰

مقدمه

اثر پیش رو شامل اصطلاحات تشکیلات ایران از زمان ورود اسلام به سرزمین ایران تا پایان بهاری دوم می شود؛ البته برخی اصطلاحات دیوانی مانند جزیه، خمس، و زکات مختص حکومت اسلامی است و از سرزمین های عرب زبان وارد تشکیلات ایرانی - اسلامی شد. ایرانیان پیش از ورود اسلام به سرزمین سازدال تشکیلات اداری - دیوانی - درباری - مالی و مالیاتی - قضایی - نظامی - دینی بسیار گسترده ای بودند. پس از ورود اسلام برخی از سیستم های تشکیلاتی مانند سیستم های دینی و اصطلاحات مربوط به آن تغییر یافت اما در بقیه موارد به دلیل سپردن اداره ایران به ایرانیان، روش اداره کشور و برخی اصطلاحات مرتبط به آن تداوم یافت. به طور مثال دهقانان که

بر میزان درآمد منطقه خود آشنایی کامل داشتند بر مناصب قبلی خود مانند جمع‌آوری مالیات ابقاء شدند. دبیران و مستوفیان که شامل نخبگان اداری و دیوان‌سالاران (اهل قلم) حکومت ساسانی بودند پس از ورود اعراب مسلمان به ایران مجدداً اداره نظام اداری و تشکیلاتی را عهده‌دار شدند.

ایرانیان در طول چهارده قرن پس از ظهور اسلام بارها مورد تهاجم بیگانگان قرار گرفتند. به‌طور مثال با حمله ترکان غز (قرن چهارم هجری) و ترکان مغول (قرن ششم هجری) مواجه شدند. اما اداره امور مملکتی توسط ترکان غز و سپس مغولان امکان‌پذیر نبود و بار دیگر قدرت قلم و فرهنگ به قدرت سمشیر توفیق یافت و ایرانیان امور دیوانی حکومت را عهده‌دار شدند. دانش‌اندان به یاری دیوانیان به حکومت غزنویان، سلجوقیان، و ایلخانان را یافتند و در تهاجم فرهنگی-دینی پیروز شدند. بعد از این دوره بود که برخی اصطلاحات ترکی و مغولی وارد سیستم اداری و مالیاتی کشور شد و تعدادی از این واژه‌ها در دوره حکومت‌های بعدی تداوم یافت.

ایده تألیف فرهنگ اصطلاحات تخصصی تاریخ ایران اسلامی زمانی به ذهنم رسید که در رشته تاریخ در مقطع لیسانس تحصیل می‌کردم. در دوره‌ای که دروس اختصاصی مانند تشکیلات اداری

دوره‌های مختلف تاریخ را می‌خواندم فقدان اثر دانشگاهی مانند فرهنگ‌نامه تخصصی تاریخ به زبان فارسی و انگلیسی بسیار چشمگیر بود. بنابراین، از همان دوران دانشجویی جمع‌آوری فیش‌های مطالعاتی را آغاز و در مراحل بعد آن‌ها را تکمیل کردم تا گامی در برطرف کردن این نقیصه در آینده‌ای نزدیک باشد. به امید خدا این مجوّه به همراه اصطلاحات تشکیلاتی ایران پیش از اسلام که شامل سه سلسله تاریخی هخامنشیان، اشکانیان، و ساسانیان خواهد بود تکمیل‌تر خواهد شد. جهت سهولت کار دانشجویان و پژوهشگران، این فرهنگ‌نامه در برنامه اندریدی تعریف خواهد شد تا قابل نصب در گوشی هوشمند و تبلت‌ها نیز باشد.

در پایان از همکاران محترم اشارات ایده نو به‌ویژه جناب آقایان طیبی، رضایی، کلینی، و خانم امیرحمدی که ال تشکر و قدردانی را دارم. امیدوارم این اثر فرهنگی گامی در اعتزازی فرهنگ ایران زمین باشد.

۱۱۶۷

عطیه سادات طباطبائی